

În perioada interbelică Eliade a publicat peste douăzeci de articole (mai ales în „Vremea” și în „Cuvântul”), unde denunța degradarea vieții politice românești.

r e s t i t u i r i

Mircea Eliade, politica și politicienii

„Eu nu sunt făcut pentru politică,
nici măcar pentru cea de vitrină”
Mircea Eliade, 20 decembrie 1952¹

Epigraful de mai sus este desprins dintr-o scrisoare particulară adresată prietenului său, Brutus Coste. Textul nu a fost destinat publicității și deci nu poate fi considerat o justificare față de contemporani, sau față de posteritate.

Cu peste trei ani în urmă, într-o misivă adresată aceluiași destinatar, folosea un epitet deloc măgulitor: „Ce adorabilă zoologie și politică asta!” [10 februarie 1948]².

Ce efecte a avut politica asupra existenței eroului nostru aflăm din mai multe pasaje ale memorialisticii. Iată unul din ele:

„Niciodată n-aș fi crezut că voi ajunge la disperare metafizică plecând de la politică și naționalism.” [4 ianuarie 1943]³.

Să ne întoarcem cu alți cinci ani în urmă.

Din Sanatoriul Moroieni, la 10 noiembrie 1938, relatând lui Constantin Rădulescu-Motru dramatica sa situație, revine asupra neaderenței la politică. Dar să transcriem:

„În lagărul Ciuc m-am îmbolnăvit de tuberculoză și am fost trimis aici prin decizia Comisiei Medicale a Ministerului de Interne. De asemenea am fost eliberat acum 12 zile, semnând o hârtie în care mă angajam să nu fac politică. [subl. M. H.] Straniu! Mă întreb când am făcut vreodată politică - și-mi amintesc că semnasem acum vreo șase luni o hârtie asemănătoare. Cu toate acestea, am fost ținut 16 zile la Prefectură și trei luni la Ciuc.

Ce credeți, stimate domnule profesor, despre un tânăr care se vede, la 31 de ani, nu numai lipsit de dreptul de a-și câștiga existența, în imposibilitatea de a munci - dar se vede bolnav de piept din cauza tratamentului și a subalimentației la care a fost osândit, fără nici o vină și fără nici o judecată?

Mă întreb ce blestem apasă asupra generației mele, ca ratarea și moartea să ne secere atât de timpuriu și cu atâta cruzime?”⁴

Negarea răspicată a neimplicării în politică trebuie privită cu rezervă, întrucât articolele lui despre naționalism, românism, formarea omului nou și cochetarea cu legionarismul îl contrazic.

Cu certitudine însă, publicistica eliadistă e scrisă de un om de o onestitate și o corectitudine exemplare și nu de către un cameleon duplicitar.

Tangențele sale cu politica au avut consecințe tragice: concedierea din postul de asistent universitar, interzicerea dreptului de semnătură, pierderea libertății (hărțuire, percheziții, arestare, internarea în lagăr), boala de plămâni (din fericire pleurezie și nu tuberculoză).

Dezgustul față de tot ce-l înconjoară nu-l împiedică să facă haz de necaz în primele rânduri ale scrisorii adresată lui Cioran, la 17 februarie 1939:

„Am ținut să-ți scriu într-o zi mare din istoria neamului nostru și am ales această dată: un an de la votarea delirantă a Constituției, prin care s-a introdus în biata țară românească ritmul nou al înțelepciunii, cinstea și libertatea.

Emoția mea nu mai cunoaște margini din gândul că tu trăiești departe de toate prefacerile splendide care s-au abatut asupra României. Cum ai plecat tu - și cum ai s-o găsești la întoarcere! Progresul întrece cu mult orice putere de închipuire a ta! Lumea strigă „ura” pe stradă, toți se îmbrățișează de fericire, ba chiar

adesea mulți leșină, nemaiputând suporta.”⁵

Prea cumplită e însă starea existențială în care se află, ca să nu schimbăm tonalitatea comunicării. Ironia face loc disperării:

„Extenuat de fugă, emaciat la Ciuc, zdrobit la prefectură (șaptesprezece zile), înnebunit la sanatoriu, dezgustat mai ales de ce vedeam în jurul meu, a trebuit să mă reîntorc la starea mea de larvă, ca să nu-mi pierd mintile.”⁶

În perioada interbelică Eliade a publicat peste douăzeci de articole (mai ales în „Vremea” și în „Cuvântul”), unde denunța degradarea vieții politice românești. Parlamentarii, miniștrii și gazetarii afaceriști, demagogi, lași și trădători sunt vinovați de deșigurarea socială, economică și culturală a țării.

În viziunea autorului totul a început după primul război mondial, când fraudă, corupția și cinismul se alăturau șantajului și demagogiei:

„Sunt oameni care astăzi taie și spânzură în țara românească, și despre care nimeni nu poate spune precis ce bine au făcut, ce au muncit, de unde le vine puterea și averea. Există atâția gazetari, atâția subsecretari de stat, atâția deputați - cu care ne-am trezit deodată deasupra capului, stăpâni pe o putere sau un prestigiu ocult.”⁷

Dezgustat de demagogia tuturor partidelor politice, Eliade e necruțător cu strategia lor. Lipsite de orice doctrină, politicienii încearcă să-și câștige aderenți. Nu există nici o excepție. La fel de ticăloase sunt atât formațiile de dreapta, cât și cele de stânga. „Lichidarea care profită de pe urma oricărui curent politic sau spiritual... Licheaua care este patriotică sau marxistă, după cum bate vântul... Fiecare partid este hotărât să predice un „românism” mai mult sau mai puțin atenuat, un „socialism” mai mult sau mai puțin sincer. Aceste partide sunt gata să înfăptuiască anumite reforme pe care le cer masele - dar este numai din demagogie, numai ca să-și păstreze simpatia „maselor”⁸

Cu peste un an și jumătate în urmă publicase articolul *Contra dreptei și contra stângii*. Aici își arată cu violență repulsia atât față de semidoctii autohtoni care maimuțureau marxism-leninismul moscovit, cât și față de ideologia fascisto-hitleristă, bazată pe lupta de rasă și de religie, pe șovinism și pe un patriotism ridicol.

Doctrina noastră politică nu trebuie împrumutată de aiurea. Ea trebuie să reiasă în mod firesc din realitățile românești:

„Ce căutăm noi la dreapta sau la stânga, n-am înțeles niciodată. Cum putem noi imita hitlerismul care persecută creștinătatea, sau comunismul care incendiază catedralele, îmi stă mîntea în loc, dar nu înțeleg. Huligani și barbari sunt și comuniștii incendiatori de biserici, ca și fasciștii prigonitori ai evreilor. Și unii și alții calcă în picioare omenia, credința intimă pe care e liber s-o aibă fiecare individ. Și unii și alții se răscoală teluric contra sâmburelui dumnezeiesc din fiecare om, contra credinței și omeniei lui.

Priviți dreapta: oameni decapitați în Germania, gânditori prigoniti în Italia, preoți creștini schingiuiti în Germania, evrei expulzați.

Priviți stânga: preoți creștini puși la zid în Rusia, libertatea de gândire pedepsită cu moartea, huliganismul comuniștilor de la Paris, acei bravi comuniști francezi, care militează pentru un înalt ideal umanitar și-și inaugurează Evul incendiind catedralele. Frumos ideal! Frumoase perspective!”⁹

Universalismul preocupărilor tineretului intelectual, speranța lui într-o viziune umanistă, problemele spirituale

erau străine guvernărilor.

Dezinteresul și nepăsarea își puneau amprenta asupra „junglei culturii românești”.

La începutul anului 1932 un grup în frunte cu Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Ionel Jianu a format societatea culturală *Criterion*. Entuziasmul dezinteresat al tinerei intelectualități avea de luptat cu piedici inimaginabile în organizarea unor expoziții plastice, concerte și conferințe. Simpoziioanele - celebre în epocă - erau consacrate lui Freud, André Gide, Charlie Chaplin, Lenin, Mussolini, Romanul românesc contemporan. Ele aveau loc în amfiteatrul permanent arhiplin al Fundației Carol I.

„Asistând la simpoziioanele noastre, unde erau prezentate și dezbătute atâtea puncte de vedere, publicul asista de fapt, la un nou tip de dialog socratic. Scopul pe care-l urmăream, nu era numai informația, ci, în primul rând „trezirea” auditorilor, confruntarea lor cu ideile și, în cele din urmă, modificarea modului lor de a fi în lume.”¹⁰

Un articol al lui Eliade, impregnat de o amară ironie preia titlul calamburului (*Cretinion*) folosit de un gazetar aflat în solda guvernărilor „în această țară de învăț și de băieți deștepți”. „Cretinii se încapățânează să lupte, să creadă în dreptate, în simțul de justiție al publicului, în generozitatea lui și în cavalerismul celor care atacă.”¹¹

Lăcașurile de cultură, teatrele, monumentele, casele memoriale sunt lasate în paragină. Administrația locală dovedește aceeași nepăsare ca și cea centrală. Vizitând castelul Hasdeu de la Câmpina, Eliade generalizează, intitulându-și și articolul *Țara Lenuței Cocoș*.

Biblioteca nu are decât lucrările spiritiste ale savantului. Organizatorii - se pare - nu au auziseră de filologul, istoricul, dramaturgul B. P. Hasdeu.

„Pereți mângăliți cu creion chimic. Pe fiecare coală stau scrijelite inscripții și nume. Și astea, cel puțin astea, puteau fi împiedicate sau șterse.

Toate în astă lume

Trece ca un vis

Numai al meu nume

Rămâne aicea scris. Iscălit Lenuța Cocoș.”¹²

Hilare cugetări agramate!

Guvernării taie fără milă subvențiile pretextând... necesitatea economiilor. Starea în care se găsea Biblioteca Academiei e considerată inadmisibilă.

„Pentru orice se găsec bani în țara românească, numai pentru Academie - creierul și inima Țării - nu se găsec. Nu mai putem răbda să vedem mîncându-se energii și ratându-se talente sub ochii noștri.”¹³

Caraghioslăcul e că ipochimenii care ne conduc se erijează în protectori ai culturii, în apărători ai personalității și dreptului de a gândi.

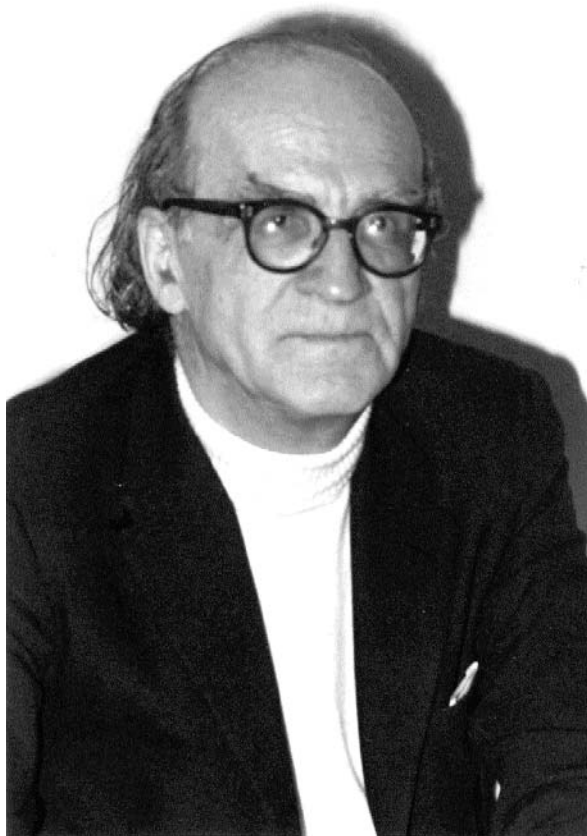
„Se poate oare cinism mai dezgustător, sau imbecilitate mai crasă? Oameni învechiți în rele, care au cărmuit această țară 20 de ani se opun tineretului românesc în numele „libertății” și al „personalității”. Ce-au făcut politicienii cu un Lucian Blaga, care este într-adevăr o personalitate, cu Camil Petrescu sau Perpessiciu? Nici un politician n-a oferit lui Camil Petrescu, bunăoară, un departament pe care să-l conducă. Au fost promovați în primele rânduri nulitățile, toți semidoctii și șnapanii vieții publice, toate cunoștințele ieftine, toate spinările flexibile, toți slugoii din Levant...”¹⁴

Soluția rezolvării situației existente - pledoaria pentru

Transmigrația dintr-un partid în altul, bălăceala în apele tulburi ale tuturor ideologiilor nu e o inovație a vremurilor noastre.

r e s t i t u i r i

dictatură - e evident falsă. Nu putem fi în nici un caz de acord cu ea - chiar dacă autorul aduce drept argumente necesitatea întronării disciplinei, prin stârpirea abuzurilor și oportunistului.

Câțiva procurori din republica literelor au apăsă pe pedală, comentând cu lux de amănunte exclusiv articolele reprobabile, prezentând pe publicistul Eliade drept un adversar al democrației. În realitate el se referea la politicienii ce aplicau greșit în viață principiile democrației.

E drept că în anii 1937-1938 apare în unele articole intensificarea spiritului justițiar și invocarea numelui lui Tudor Vladimirescu.

Citând dintr-o scrisoare autentică a unui țaran, Gheorghe Chindriș, menționează că acesta - ca și el - n-a făcut niciodată politică.

„Acum sunt alegeri. Eu vă rog să mă credeți că în județul meu poporul nu va lupta după conștiință. Va vota cu acei care vor da mai multă pâine de grâu și țuică, căci așa a votat totdeauna. La noi voturile se cumpără cu bani de către cine vrea. Oamenii săraci nu știu ce fac. Ei nu cred în bine, sunt siguri, căci pentru ei niciodată nu va fi bine, după cum cred eu. Majoritatea voturilor vor avea Liberalii și Național Jărăniștii - căci ei au banii.”¹⁵

Comentariul lui Eliade o ia iarăși razna. „Ce curte marțială va putea judeca atâtea mii de trădători - și câte păduri vor trebui prefăcute în spânzuratori, pentru toți nemernicii acestor 20 de ani de politică românească.”¹⁶

Aceste puseuri vindicative sunt regretabile. Ele sunt însă excepții ce nu caracterizează ansamblul eseisticii eroului nostru. Esențiale sunt discuțiile privitoare la termenii de naționalism și românism.

Românismul preconizat de Eliade are drept predecesori pe Eminescu, Kogălniceanu, Hasdeu, Iorga și Pârvan. Fiecăruia din ei i-a închinat mai multe pagini. „Să se știe odată că a nu-ți fi rușine de românismul tău nu înseamnă nici că ești adeptul lui Hitler, nici al lui Mussolini. Înseamnă pur și simplu a recunoaște participarea la un mare și glorios grup uman, căruia istoria, vitregă până acum, îi rezervă o vastă arie de acțiune și creație.

Unii te acuză de trădare sau indiferențism dacă nu strigi de 12 ori pe zi „românismul să prospere”. E oarecum indecent să vorbești de sângele pe care ești gata să-l versi pentru țară, de sacrificiul vieții tale pentru prosperitatea neamului. Țara și neamul are nevoie de tine și în împrejurări mai puțin solemne. Deocamdată ți se cere să cobori din tramvai pe scara din față, să nu scuipi pe stradă, să nu primești bacșiș, să nu te vinzi partidelor, să nu-ți treci

copiii în școală prin proptele, să aduci întâi cinstea în familia ta și apoi la tribuna publică.”¹⁷

Discutând ideologia lui C. Rădulescu-Motru, Eliade face câteva precizări interesante. Acesta e naționalist fără să fie șovin și crede în românism ponderat, lucid și critic, fără a accepta linia de luptă a extremei drepte.

Un asemenea românism „adună pe Camil Petrescu, Emil Cioran, Blaga, Șerban Cioculescu ca să nu pomenim decât câteva nume care nu fac politică.”¹⁸

Rădulescu-Motru, ca și Eliade recunoaște că „vorbind despre românism riști întotdeauna să fii confundat cu un demagog sau un huligan.

De rușinea aceasta sunt răspunzători toți politicienii care au prostituat o formulă, au compromis un ideal.”¹⁹ [subl. M. H.]

Ultimele monografii consacrate lui Eliade, în căutarea înfrigurată a „ideii care ucide”, nu au remarcat unele observații ale eseistului.

„Adevărații cugetători și luptători naționaliști sunt puși în imposibilitatea de a acționa, în timp ce „naționaliștii” de mână a doua și de mână a douăsprezecea sunt lăsați liberi... Istoria nu se face cu un Grigore Tocilescu, naționalist bine intenționat, dar mediocru - ci cu un Bogdan Petriceicu Hasdeu. Din punct de vedere politic, poate fi egal dacă un articol e semnat Tocilescu sau Hasdeu. Din punct de vedere istoric diferența e enormă. De o parte mediocritatea sterilă și vociferantă. De cealaltă parte geniul creator, viziunea profetică a destinului neamului românesc...

E timpul să ne întrebăm dacă ne șade bine să alegem întotdeauna porțile din dos ale istoriei. Dacă e frumos să amestecăm și aici politica. Dacă oare, destinul României moderne este să cenzureze pe Hasdeu și să lăsăm să vocifereze Grigore Tocilescu.”²⁰ Un astfel de „naționalist” a cărui viață s-a identificat cu șantajul este și Pamfil Șeicaru, trimis cu misiune oficială de guvernul român în Portugalia, în iulie 1941.

Ca secretar de presă Eliade are misiunea de a-l conduce peste tot.

„Fac toate acestea într-un imens deznădăjduit, de el, de țară, de tot. Mă împăcasem cu România nouă a generalului și a lui Ică Antonescu (ce grozav seamănă cu Armand!), pentru că ne aflăm într-un război crâncen - dar apariția furtunoasă și comic-tragică a lui Pamfil, m-a doborât. Toate masacrele, toate lagărele, toate umilințele, toate rebeliunile, toate purificările, toate programele generoase - ca să se ajungă din nou la Pamfil Șeicaru, la eternul nostru Pamfil, care a terorizat toți regii și toate guvernele - dar a căzut întotdeauna în picioare... Pamfil e viu, dinamic, patriot. Astăzi, în ceasul cel mai grav al istoriei noastre, pentru că ne riscăm însăși existența noastră ca stat - Pamfil Șeicaru e trimis în misiune oficială.”²¹

În însemnările inedite din perioada 1945-1970, ca și în *Jurnalul portughez*, diaristul se indignează și ironizează viesparul politicianist, intriga și meschinăria, mediocritatea și suficiența acestei lumi. Politicienii din exil îi provoacă deznădăjduit și deznădejde.

„Plutește în atmosfera coloniei românești din exil o atmosferă electorală. Lupta contra clanului Buzești are toți sortii de izbândă, dar din nenorocire, mulți dintre cei care duc lupta se văd ei înfipti în pâine, visează locuri, ministere, se închipuie deja șefi de noi partide. Am ajuns să citesc prin ei, ca prin sticlă. Dacă nu mi-aș aminti cu atâta acuitate că Maniu și zece mii de frunțași național-tărăniști zac în închisoare, spectacolul vanității și ambițiilor dezlanțuite m-ar pasiona.” [28 ianuarie 1948]

Nu numai Parisul postbelic găzduia astfel de specimene (unele fugite din țară ca să-și păzească pielea, altele înregimentate în „noua ordine” comunistă și trimise cu misiune în străinătate).

Indiferent din ce partid politic au făcut parte, ajunși în străinătate, ei știu ce să facă și cum să se descurce.

La 1 februarie 1952 Ștefan Baciu îi scria lui Eliade din Rio de Janeiro:

„Nici nu vă puteți închipui, iubite Domnule Eliade în ce viespar murdar trăim din punct de vedere românesc. Niște quartodocți, îmbrăcați, bețivi, care se cred în stare să cenzureze totul, dau note și calificative și conduc o așa-zisă „colonie” care există numai în chiolhanurile lor, care au loc zilnic... Aici, la Rio, și nu doar aici, pleava imundă de la noi are cuvântul. Sunt bețivi, derbedei și hoți notorii, dar ei populează comitetele de ajutor, de binefacere.”²²

Transmigrația dintr-un partid în altul, bălăceala în apele tulburi ale tuturor ideologiilor nu e o inovație a vremurilor noastre. Ea are înaintași celebri în epoca interbelică și și-a îmbogățit experiența în anii de după 23 August 1944.

Cameleonismul politicianist e ilustrat prin portretizarea câtorva potlogari sinistri.

Unul din ei, Moruzi „consilier de legăție sub toate regimurile, agent de siguranță. În 1940 teroriza funcționarii că nu citesc cârticica șefului de cuib și era în cămașă verde un teribil legionar - după ce în 1938-1939 fusese la Paris agentul Siguranței, trimis tocmai ca să informeze despre activitatea legionarilor.” [14 iunie 1946]

În țară și străinătate, această cohortă de nemernici, „bravi români” era alcătuită din ratați, oportuniști și lichele, bețivi și firoși semidocți.

Desprind un scurt fragment dintr-o altă însemnare inedită a lui Eliade, datată 25 august 1946:

„Toți miliardari, toți energici, amoralii eroici - așa cum se cuvine la creația unei noi clase domnitoare de mâine: comunistă sau național-tărăniștii. Asta va decide istoria...”

Vor fi stăpânii de mâine, în orice împrejurări ai României. Instinctele lor de slugă și polițiști îi împing la cucerirea puterii politice și economice. Dacă lucrurile se vor schimba, ei vor fi fanarioții noului regim „democratic”, așa cum au fost și favoriții ultimelor regimuri.” Stranie și cutremurătoare premoniție!

Mircea HANDOCA

¹ *Europa, Asia, America*, vol. III, Ed. Humanitas, 2004, p. 521.

² *Idem*, p. 467.

³ *Jurnalul portughez și alte scrieri*, I, Ed. Humanitas, 2006, p. 165.

⁴ *Europa, Asia, America*, vol. III, p. 15. Memorialistica lui Eliade, redactată câteva decenii după eveniment menționează că nu a semnat cererea de desolidarizare. Trebuie să dăm crezare epistolei datate noiembrie 1938. Această afirmație („Mă angajasesm să nu fac politică”) este confirmată de Doamna Dora Mezdrea, în *Biobibliografia Nae Ionescu*, Muzeul Brailei, Ed. Istros, 2007, care precizează, la p. 64: „20 octombrie [1938] Mircea Eliade semnează declarația de desolidarizare.”

⁵ *Europa, Asia, America*, vol. I, Ed. Humanitas, 1999, p. 156-157.

⁶ *Idem*, p. 157.

⁷ 1918-1921, în „Vreamea”, VIII, 27 octombrie 1935, nr. 411.

⁸ *Demagogie pre-revoluționară*, în „Vreamea”, VIII, 10 noiembrie 1935, nr. 413.

⁹ *Contra dreptei și contra stângii*, în „Credința”, II, 14 februarie 1934, nr. 59.

¹⁰ Mircea Eliade, *Memorii 1907-1960*, Ed. a II-a, Ed.

Humanitas, 1997, p. 240.

¹¹ *Critinion*, în „Cuvântul”, IX, 25 noiembrie 1932, nr. 2729.

¹² *Țara Lenuței Cocos*, în „Cuvântul”, IX, 27 iulie 1932, nr. 2608.

¹³ *O rușine națională*, în „Vreamea”, VII, 4 noiembrie 1934, nr. 363.

¹⁴ „*Dictatura*” și „*Personalitatea*”, în „Vreamea”, X, 28 martie 1937.

¹⁵ *Să veniți odată în Maramureș*, în „Vreamea”, X, 5 decembrie 1937, nr. 516.

¹⁶ *Idem*.

¹⁷ *Criza românismului*, în „Vreamea”, VIII, 10 februarie 1935, nr. 375.

¹⁸ *Românismul Dlui Rădulescu-Motru*, în „Vreamea”, VIII, 7 iulie 1935.

¹⁹ *Idem*.

²⁰ *Mai multe feluri de naționaliști*, în „Vreamea” IX, 5 iulie 1936, nr. 444.

²¹ *Jurnalul portughez și alte scrieri*, I, p. 103.

²² „*Dosarul Eliade*”, vol. VIII *Niet* (1944-1967), Ed. Curtea Veche, 2003, p. 61.